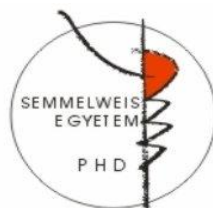

Eikozanoidok és oxidatív stressz markerek vizsgálata krónikus obstruktív tüdőbetegségben

Doktori értekezés

Drozdovszky Orsolya Tünde

Semmelweis Egyetem
Klinikai Orvostudományok Doktori Iskola

Témavezető: Dr. Antus Balázs, DSc., osztályvezető főorvos

Hivatalos bírálók: Dr. Komlósi Zsolt István, Ph.D., egyetemi adjunktus
Dr. Balikó Zoltán, Ph.D., egyetemi magántanár

Szigorlati bizottság elnöke: Dr. Müller Veronika, Ph.D., egyetemi tanár
Szigorlati bizottság tagjai: Dr. Bohács Anikó, Ph.D., egyetemi adjunktus
Dr. Vizi Éva, Ph.D., osztályvezető főorvos

Budapest
2016

1. BEVEZETÉS

A világszerte komoly egészségügyi problémát jelentő krónikus obstruktív tüdőbetegség (COPD) patomechanizmusának felderítésében az elmúlt évtizedben számos előrelépés történt. Napjainkban egyre többen feltételezik, hogy a COPD-re jellemző strukturális változások kialakulásában a lipid mediátornak, úgymint a prosztaglandinoknak és a leukotriéneknek, valamint az oxidatív stressz hatására kialakuló izoprosztánoknak és a lipidperoxidáció következtében termelődő aldehideknek szerepe lehet.

A lipid mediátorok mintázata azonban a különböző légúti mintákban eltérő lehet. A klinikai gyakorlatban leginkább alkalmazott légúti mintavételi lehetőségek közül az *invazív* mintavételi eljárások, úgymint a tüdőbiopszia, valamint a bronchoalveolaris lavage (BAL) szövődményeket okozhatnak, és nagy megterhelést jelentenek a betegek számára, így alkalmazhatóságuk korlátozott. Az elmúlt években ezért a pulmonológiai kutatások terén egyre nagyobb teret hódítanak a légutakból történő *non-invazív* mintavételi eljárások, így például a köpet vagy a kilégzett levegő kondenzátum (EBC) alkalmazása. Bár a legtöbb vizsgálatban e lipid mediátorok koncentrációjának emelkedését igazolták, számos ellentmondás is felmerült az arachidonsav-származékoknak a COPD-ben betöltött szerepével és mennyiségi változásával kapcsolatban.

A COPD kezelésének egyik nagy kihívása az akut exacerbációk gyakoriságának csökkentése a klinikailag stabil állapotú COPD-s betegekben. Az exacerbációban szerepet játszó faktorokról viszonylag keveset tudunk. Egyes irodalmi adatok arról számolnak be, hogy a lipid mediátorok és oxidatív stressz markerek koncentrációja az exacerbáció során megemelkedik.

A lipid mediátorokra vonatkozó vizsgálati eredmények lehetővé teszik az exacerbációban lévő COPD-s betegek fenotípus alapján való alcsoportokra bontását, amelynek a későbbiekben egyes gyógyszer és gyógyszer-kombinációk célzott beállításában vagy az oxidatív stresszel szembeni érzékenység kimutatásában, esetleg

az exacerbációk etiológiájának felderítésében lehet klinikai haszna. Az arachidonsavszármazékok főbb reguláló folyamatainak megismerése, hatásmechanizmusuk tisztázása a rájuk irányuló célzott kezeléshez vezető utat nyithatja meg a jövőben.

A disszertációmban ismertetett kutatómunkában a légúti biomarkerek egy csoportjának klinikai felhasználhatóságát vizsgáltuk különböző COPD-s betegekben. Egyrészt arra kerestünk választ, hogy az eikozanoidok koncentrációját befolyásolja-e a mintavételi eljárás. Másrészt, az eikozanoidoknak és a malondialdehidnek (MDA) a gyulladás és az oxidatív stressz monitorozásában betöltött szerepét kívántuk jobban megismerni akut exacerbáció miatt hospitalizált COPD-s betegekben.

2. CÉLKITŰZÉSEK

Első altéma: Invazív és non-invazív légúti mintavételi módszerek összehasonlítása különböző eikozanoidok kimutathatóságára vonatkozóan.

Második altéma: Köpet leukotrién B₄ (LTB₄), ciszteinil-leukotriének (cisz-LT), prosztaglandin E₂ (PGE₂) és 8-izoprosztán szintjének vizsgálata COPD akut exacerbációjában és az exacerbáció kezelése után.

Harmadik altéma: Az oxidatív stressz vizsgálata COPD-ben a légúti malondialdehid (MDA) koncentráció mérésén keresztül.

3. MÓDSZEREK

Első altéma

Betegek és vizsgálati protokoll

Keresztmetszeti vizsgálatunkba stabil állapotú, 40 évnél idősebb, GOLD II-III súlyosságú, ex-dohányos COPD-s beteget vontunk be, akik minimum 6 hónapja felhagytak a dohányzással, nem volt egyéb tüdőbetegségük, valamint 2 hónapja nem részesültek szisztémás kortikoszteroid vagy antibiotikum terápiaiban. A résztvevők az első vizit alkalmával kilégzett frakcionált nitrogén-monoxid (FENO) koncentráció és vérgáz mérésen, valamint légzésfunkciós vizsgálaton vettek részt, majd a betegektől

indukált köpetet és EBC-t gyűjtöttünk. A bronchoszkópiára a második vizit alkalmával került során.

Légzésfunkciós vizsgálatok

A légzésfunkciós vizsgálat elektronikus spirométerrel (Medicor, MS-11, Piston Ltd., Budapest, Magyarország) történt.

FENO-mérés

A FENO mérését 50 mL/s kilégzési áramlási sebesség mellett, kemilumineszcens analizátorral végeztük (Model LR2500, Logan Research, Rochester, UK).

Bronchoszkópia

A bronchoszkópia során a betegek bal felső tüdőlebenyébe 5x20mL 0,9%-os sóoldatot (NaCl) fecskendeztünk, majd lassú visszazívással bronchoalveolaris lavage (BAL) mintát nyertünk. A BAL mintákat steril gézen átfiltráltuk és lecentrifugáltuk (400g, 4°C, 15 min).

EBC gyűjtése

Az EBC gyűjtése EcoScreen kondenzáló eszközzel (Jaeger, Hoechberg, Németország) történt.

Indukált köpet gyűjtése, feldolgoása

A stabil COPD-s betegektől indukált köpetet gyűjtöttünk. Az indukció egy ultrahangos porlasztóból történő (Ultra-Neb 2000, DeVilbiss Healthcare Ltd., Tipton, UK) hipertóniás (2-4%) NaCl oldat inhalálásával történt. A mintát akkor tartottuk megfelelőnek, ha a laphámsejtek aránya kevesebb, mint 20% volt. A köpetet 120 percen belül dolgoztuk fel. A homogenizálást, szűrést, centrifugálást követően citospint készítettünk. A May-Grünwald-Giemsa oldattal megfestett citospineken differenciált sejszámlálást végeztünk.

Eikozanoidok mérése

A légúti minták LTB₄, cisz-LT, 8-izoprosztán és PGE₂ stabil derivátumának koncentrációját enzim immunoassay technikával (EIA, Cayman Chemical, Ann Arbor, MI, USA) határoztuk meg.

EIA mérések reprodukálhatóságának vizsgálata

Az EIA mérések reprodukálhatóságát egy előkísérlet során vizsgáltuk meg, melynek során összesen 6 COPD-s betegről gyűjtöttünk köpetet. Minden mintát két részre osztottunk, melyekből párhuzamosan eikozanoidok mérése történt.

Második altéma

Betegek és vizsgálati protokoll

A vizsgálatba 37 akut exacerbáció miatt az Országos Korányi Tbc és Pulmonológiai Intézetbe felvett COPD-s beteget vontunk be. Kontrollként a vizsgálatban 25 klinikailag stabil COPD-s beteg vett részt. Az exacerbációs betegek két alkalommal, (i) először a kórházi felvételkor, majd (ii) a kezelés után a kórházi távozáskor vettek részt vizsgálatokon. A vizitek alkalmával a betegektől spontán köpetet gyűjtöttünk a rutin klinikai vizsgálatok (légzésfunkció, vérgáz, stb.) mellett. A stabil állapotú betegről indukált köpetet gyűjtöttünk a klinikai paraméterek mellett.

FENO-mérés, légzésfunkciós vizsgálat, EBC gyűjtés, köpet feldolgozás és EIA-mérés

A felsorolt vizsgálatokat és méréseket az első altémában foglaltak szerint végeztük.

A köpetindukció hatásának vizsgálata

A köpetindukció hatásának elemzéséhez további 8 stabil COPD-s betegről gyűjtöttünk spontán és indukált köpet mintát, és párhuzamosan mértük e minták eikozanoidok koncentrációját.

Harmadik altéma

Betegek és vizsgálati protokoll

A vizsgálatot 34 akut exacerbáció miatt az Országos Korányi Tbc és Pulmonológiai Intézetbe felvett és kezelt COPD-s betegen végeztük el. A vizsgálatba a fentiek mellett 21 stabil COPD-s beteg, valamint 20 egészséges kontroll személy került megbevonásra. A vizsgálati protokoll megegyezett a második altéma protokolljával.

Légzésfunkciós vizsgálatok, FENO-mérés, EBC és köpet gyűjtés, minta feldolgozás

A légzésfunkciós vizsgálatokat, a FENO-mérést, az EBC és a köpet gyűjtését az első altémában leírt módon végeztük el.

MDA meghatározás az EBC-ben és a köpetben

Az MDA koncentrációját nagy teljesítményű folyadékkromatográfiával (HPLC) határoztuk meg. A méréseket fluoreszcens detektorral felszerelt HPLC készülékkel (Jasco FP-2020 Plus, ABL&E-Jasco Ltd., Budapest, Magyarország) végeztük.

MDA-mérések intra-assay és inter-assay és napok-közötti variabilitása

Mivel a köpetből HPLC technikával történő MDA meghatározást korábban más laboratóriumunk nem végeztek, vizsgáltuk az MDA-mérések intra- és inter-assay, valamint napok-közötti variabilitását.

Köpetindukció hatásának vizsgálata

A köpetindukciónak az MDA szintre gyakorolt hatását előkísérletben vizsgáltuk. Ennek során 10 betegről gyűjtöttünk párhuzamosan spontán és indukált köpetet, és mértük azok MDA koncentrációját.

Az első, a második és a harmadik altémában leírt vizsgálatok értékelésénél használt statisztikai módszerek

Az adatokat átlag $\pm$ SEM vagy medián (interquartilis tartomány) formában adtuk meg. Az adatokat varianciaanalízis, *Student*-féle *t*-próba, *Wilcoxon* előjeles rang-próba, *Mann–Whitney* vagy *Newman–Keuls* teszt segítségével elemeztük. A korrelációs

koefficienseket a *Pearson*- vagy a *Spearman*-módszer szerint számoltuk. A prediktív értéket a Receiver Operating Characteristic görbe analízise alapján, míg a reprodukálhatóságot és a variabilitást a variációs koefficiens és a *Bland–Altman* teszt segítségével határoztuk meg. A különbségeket $p < 0,05$ esetén tekintettük szignifikánsnak. A statisztikai kiértékeléshez a GraphPad Prism 4.0 (GraphPad Software Inc.) használtuk.

4. EREDMÉNYEK

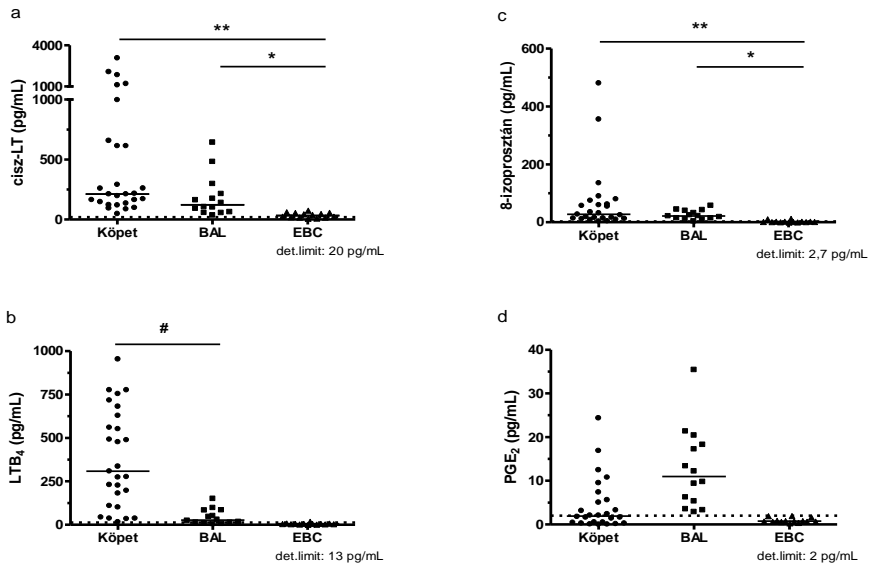
Első altéma

Eikozanoid koncentrációjának összehasonlítása köpetben, BAL-ban és EBC-ben

A cisz-LT-ek, a LTB_4 és a 8-izoprosztán koncentrációja magasabb volt a köpetben, mint a BAL-ban (cisz-LT: 211,9 [128,6-827,1] pg/mL vs. 122,5 [60,4-256,1] pg/mL; 8-izoprosztán: 29,7 [13,8-60,8] vs. 22,0 [12,7-57,7] pg/mL, $p > 0,05$), bár statisztikailag szignifikáns különbséget csak a LTB_4 esetében tudtunk kimutatni (276,1 [105,4-594,7] vs. 27,5 [10,7-84,3] pg/mL, $p < 0,05$; *1/b. ábra*). A PGE_2 koncentrációja a BAL-ban kismértékben magasabb volt, mint a köpetben, a különbség azonban nem volt szignifikáns (3,0 [0,8-14,6] vs. 11,3 [7,1-18,3], $p > 0,05$). EBC-ben a négy marker közül csak a cisz-LT-eket tudtuk minden mintában a detekciós limit feletti tartományban kimutatni, szintjük az EBC-ben szignifikánsan alacsonyabb volt a köpethez és a BAL-hoz képest (33,8 [19,9-58,1] pg/mL, $p < 0,05$ és $p < 0,001$; *1/a. ábra*). A 8-izoprosztán az EBC minták 73%-ban volt kimutatható a detekciós limit felett, a mediátor szintje azonban itt is alacsonyabb volt, mint a BAL-ban vagy a köpetben ($p < 0,05$ és $p < 0,001$; *1/c. ábra*) A LTB_4 és a PGE_2 az EBC mintákban nem volt kimutatható a kitek detekciós limitje feletti mérés tartományban.

Az eikozanoid-mérések reprodukálhatósága

Ugyanazon köpetminta két részre osztása után a két aliquotból történt eikozanoid-mérés hasonló eredményt adott ($p > 0,05$), a variációs koefficiens (CV) értéke 15,4 és 20,8% között mozgott, az egyezési tartomány (Bland-Altman teszt) a LTB_4 -nél volt a legnagyobb.

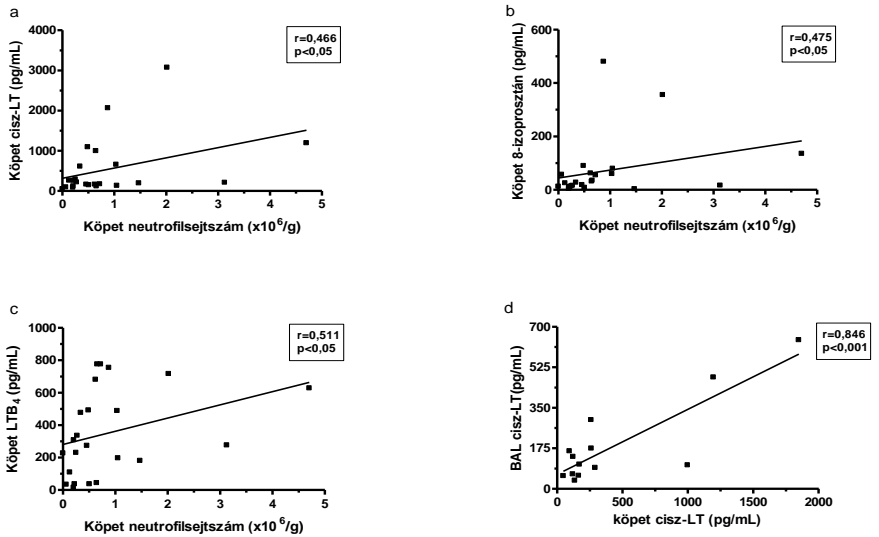
1. ábra. Az eikozanoidok („a-d” panel) koncentrációja a stabil állapotú COPD-s betegek köpetében, bronchoalveolaris lavage (BAL) és kilégzett levegő kondenzátum (EBC) mintáiban. * $p < 0,05$ EBC vs. BAL, ** $p < 0,001$ EBC vs. köpet, # $p < 0,05$ BAL vs. köpet

Korrelációk a mediátorok, valamint a köpet sejtprofilok között

A köpet LTB_4 és a 8-izoprosztán szintje szignifikáns pozitív korrelációt mutatott a köpet cisz-LT koncentrációjával (LTB_4 : $r=0,447$, $p < 0,05$; 8-izoprosztán: $r=0,564$, $p < 0,005$). A köpetben további szignifikáns összefüggést találtunk a 8-izoprosztán és a LTB_4 koncentrációk között ($r=0,645$, $p < 0,001$). A köpet neutrofil- és teljes sejt száma szignifikáns pozitív korrelációt mutatott a köpet cisz-LT ($r=0,466$, $p < 0,05$; $r=0,435$, $p < 0,05$; 2/a. ábra), 8-izoprosztán ($r=0,475$, $p < 0,05$; $r=0,452$, $p < 0,05$; 2/b. ábra) és LTB_4 koncentrációjával ($r=0,511$, $p < 0,05$; $r=0,455$, $p < 0,05$; 2/c. ábra). Ugyanazon mediátornak a különböző légúti mintáiban mért szintjeit elemezve szignifikáns

korrelációt kaptunk a köpetben és BAL-ban mért cisz-LT koncentrációk között ($r=0,846$, $p<0,001$; 2/d. ábra).

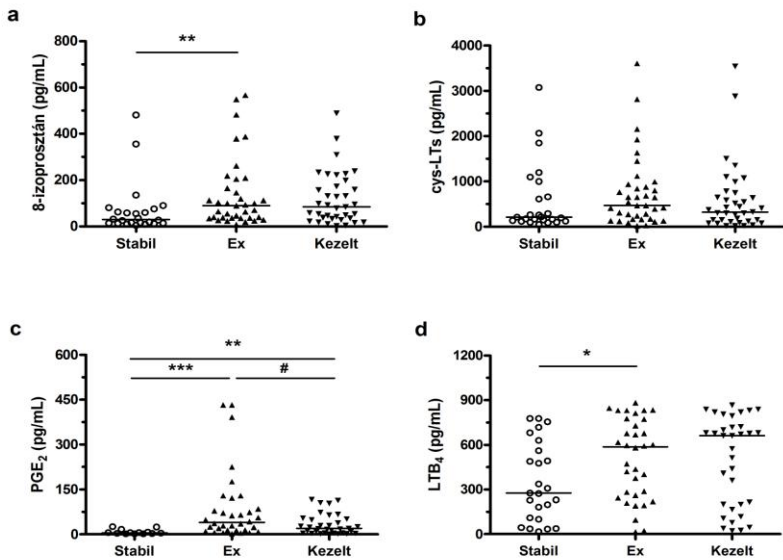
2. ábra. Korrelációk a köpet neutrofilejtszáma és a köpet eikozanoid koncentrációi között.

Második altéma

Eikozanoidok koncentrájának meghatározása

Az exacerbációban lévő betegek köpetében szignifikánsan magasabb 8-izoprosztán koncentráció volt mérhető, mint a stabil COPD-s betegekben (89,5 [36,9-184,7] vs. 29,7 [13,8-68,8] pg/mL, $p<0,01$; 3/a. ábra). A kórházi kezelést követően a 8-izoprosztán koncentrációja nem változott (84,1 [34,1-185,3] pg/mL, $p>0,05$).

A cisz-LT szint az exacerbációs csoportban emelkedést mutatott a stabil állapotú csoporthoz viszonyítva, a változás statisztikailag nem volt szignifikáns (211,9 [128,6-827,1] vs. 469,9 [169,2-906,8] pg/mL, $p>0,05$; 3/a. ábra). A kórházi kezelés nem befolyásolta számottevően a köpet cisz-LT koncentrációját (324,2 [114,3-698,1] pg/mL, $p>0,05$).

3. ábra. Az eikozanoidok koncentrációja („a-c“ panel) a stabil klinikai állapotú (stabil) és az exacerbációban lévő COPD-s betegek köpetében. Az exacerbációban lévő betegektől kórházi felvételtkor (ex), valamint a kórházi kezelés után (kezelt) gyűjtöttünk mintát. * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$ és *** $p < 0,001$ COPD exacerbáció vs. stabil COPD, # $p < 0,01$ exacerbáció vs. kezelés után

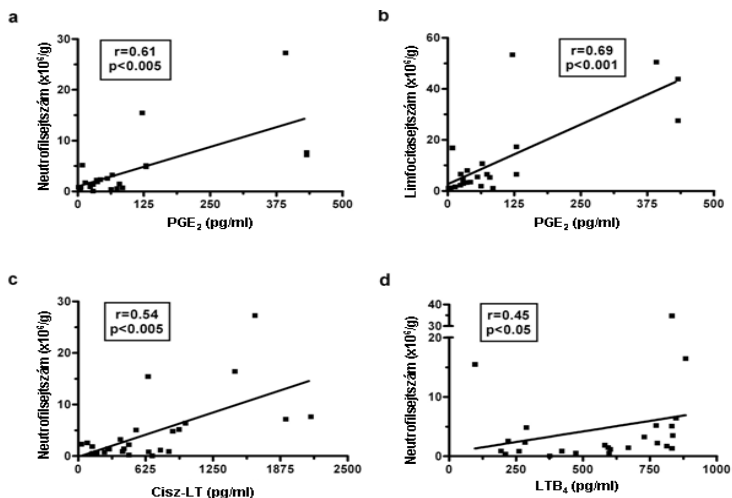
A PGE₂-t a stabil állapotú betegek közül csupán 16 esetben, míg az exacerbációs csoportban minden betegnél detektálni tudtuk. COPD exacerbációban a PGE₂ koncentrációja jelentősen magasabb volt, mint a stabil állapotú betegekben (39,8 [13,3-103,3] vs. 3,82 [1,77-6,63] pg/mL, $p < 0,001$; 3/c. ábra), a kórházi kezelés pedig ezt az emelkedett szintet szignifikánsan csökkentette (19,6 [4,6-52,5] pg/mL, $p < 0,01$). Az exacerbációs csoportban szignifikánsan magasabb LTB₄ szintet mértünk, mint a stabil betegekben (587,7 [252,9-774,8] vs. 276,1 [105,4-594,7] pg/mL, $p < 0,05$; 3/d. ábra). A kórházi kezelés ugyanakkor nem befolyásolta a LTB₄ koncentrációját (661,5 [182,6-758,1] pg/mL, $p > 0,05$).

Spontán és indukált köpet eikozanoid koncentrációjának összehasonlítása

Nem találtunk számottevő eltérést indukált és spontán köpetminták eikozanoid koncentrációi között ($p < 0,05$), ugyanakkor szoros korrelációt figyeltünk meg a két mintában mért értékek között ($r > 0,72$, $p < 0,05$).

Korrelációk

Stabil betegekben a köpet 8-izoprosztán és a LTB_4 koncentrációja szignifikánsan korrelációt mutatott a köpet neutrofilejtszámaival ($p < 0,005$ és $p < 0,05$; 4). COPD akut exacerbációban szenvedő betegek esetében szignifikáns összefüggést figyeltük meg a köpet PGE_2 szintje és a köpet neutrofil-, valamint limfocitasejtszáma között ($p < 0,005$ és $p < 0,001$) (4/a. és 4/b. ábra). További összefüggés mutatkozott a köpet cisz-LT és LTB_4 koncentrációja valamint a neutrofilejtek száma között is ($p < 0,005$ és $p < 0,05$) (4/c. és 4/d. ábra). Az eikozanoidok és a légzésfunkciós értékek vagy más klinikai paraméterek között korreláció nem volt ($p > 0,05$).

4. ábra. Korrelációk a köpet eikozanoidok koncentrációi és a köpet neutrofil- („a, c és d” panel) és limfocitasejtszáma („b” panel) között az akut exacerbációban lévő COPD-s betegekben.

Harmadik altéma

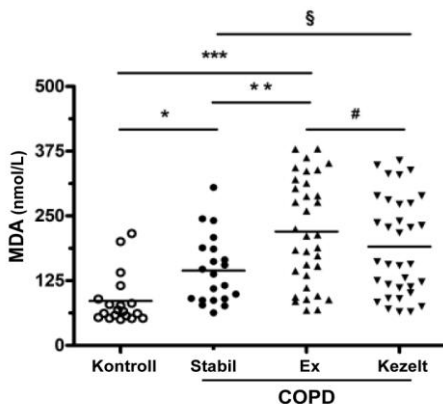
A spontán és indukált köpet MDA szintjének összehasonlítása

Nem találtunk számottevő eltérést az indukált és a spontán köpetminták MDA koncentrációi között ($p > 0,05$).

MDA koncentrációjának változása köpetben

A COPD-s betegek köpetének MDA szintje szignifikánsan magasabb volt, mint az egészséges kontrollok köpetében mért koncentráció ($144,6 \pm 14,3$ nmol/L vs. $85,9 \pm 11,3$ nmol/L, $p < 0,05$; 5. ábra). Akut exacerbációban az MDA szint további emelkedést mutatott a stabil állapotban mért értékekhez képest ($220,0 \pm 17,5$ nmol/L, $p < 0,01$). A kezelés hatására az MDA szint csökkent ($190,7 \pm 6,3$ nmol/L, $p < 0,05$). A köpetindukciónak nem volt hatása az MDA koncentrációra.

A vizsgálat során nem találtunk szignifikáns összefüggéseket a köpet MDA koncentrációja, valamint a különböző klinikai paraméterek (FENO, légzésfunkció, vérgáz), illetve a köpet sejtpofilja között sem a stabil, sem az exacerbációban lévő COPD-s betegekben.

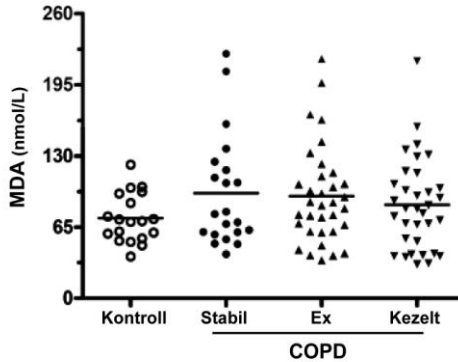

5. ábra. Az MDA koncentrációja az egészséges személyek (kontroll), a stabil (stabil) és az akut exacerbációban lévő COPD-s betegek köpetében. Az exacerbációban lévő betegektől kórházi felvételnél (ex), valamint a kórházi kezelés után (kezelt) gyűjtöttünk mintát.

* $p < 0,05$ és *** $p < 0,001$ stabil COPD vs. egészséges kontroll, ** $p < 0,01$ exacerbáció vs. stabil COPD, # $p < 0,05$ kezelt vs. exacerbáció, § $p < 0,05$ kezelt vs. stabil COPD

MDA koncentrációjának változása EBC-ben

Az EBC-ben mért MDA koncentrációk az egészségesekben ($73,1 \pm 5,1$ nmol/L), a stabil ($96,1 \pm 11,6$ nmol/L), valamint az exacerbációban lévő betegekben ($93,3 \pm 7,6$ nmol/L) hasonlóak voltak ($p > 0,05$; 6. ábra). A kezelésnek nem volt számottevő hatása az exacerbáció alatt mért MDA szintre ($85,3 \pm 7,1$ nmol/L, $p > 0,05$).

6. ábra. Az MDA koncentrációja az egészséges személyek (kontroll), a stabil (stabil) és az akut exacerbációban lévő COPD-s betegek EBC-jében. Az exacerbációban lévő betegektől kórházi felvételnél (ex), valamint a kórházi kezelés után (kezelt) gyűjtöttünk mintát.

MDA-mérések intra- és inter-assay reprodukálhatósága, valamint napok-közötti variabilitása

A köpet és az EBC minták két hétig 4°C -on való tárolása (intra-assay variabilitás) nem befolyásolta szignifikánsan a minták MDA koncentrációját. Ugyanazon köpet vagy EBC minta két részre osztása után a két aliquotból történt MDA-mérés is hasonló eredményt adott (inter-assay variabilitás), míg a napok-közötti variabilitás meghatározása esetén a mérések CV értéke az EBC-ben szignifikánsan nagyobb volt, mint a köpetben (24,3 vs. 9,3%, $p < 0,05$). Hasonlóan, az egyezési tartományok is szélesebbek voltak az EBC-ben, mint a köpetben.

Összefüggés a ΔFEV_1 és MDA koncentráció között

Az exacerbációban lévő betegeket a kezelés alatt elért $\text{FEV}_{1\text{-nővekedés}}$ (ΔFEV_1) mértéke alapján három alcsoportra osztottuk. A különböző funkcionális

válaszkészségű betegekben eltérő volt az MDA koncentráció-csökkenés mértéke: azokban a betegekben, akiknél a FEV₁-változás közepes vagy nagyfokú volt, szignifikáns MDA szint-csökkenés volt megfigyelhető a kezelés hatására (p<0,05), míg abban az alcsoportban, ahol a FEV₁-növekedés csak kismértékű volt, az MDA koncentráció szignifikáns változást nem mutatott a kezelés során (p>0,05).

Korreláció a MDA szintek és a klinikai paraméterek között

Nem találtunk szignifikáns korrelációt a köpet és EBC MDA koncentrációi és klinikai paraméterek, úgy mint FENO, légzésfunkciós, vérgáz paraméterek illet a köpet sejtprofil között.

5. KÖVETKEZTETÉSEK

1. Eikozanoidok kimutathatók a köpetben és a BAL-ban, míg az EBC-ben csak a cisz-LT-ek, illetve a 8-izoprosztán detektálható biztonságosan. Az eikozanoidok szintje a PGE₂ kivételével a köpetben a legmagasabb, míg az EBC-ben a legalacsonyabb.
2. Stabil COPD-s betegekben a köpet neutrofilejtszáma pozitív korrelációt mutat a köpet cisz-LT, LTB₄ és 8-izoprosztán szintjével, ami megerősíti a köpetből történő arachidonsav-származékok meghatározásának szerepét a gyulladás vizsgálatában.
3. COPD exacerbációban a köpetben emelkedett PGE₂, 8-izoprosztán és LTB₄ szint mérhető. Kórházi kezelés hatására a PGE₂ szint szignifikánsan csökken, ami felveti a PGE₂-nek légúti biomarkerként való alkalmazását a jövőben.
4. Stabil COPD-s betegekben a köpet MDA koncentrációja szignifikánsan magasabb, mint egészséges kontroll személyekben, igazolva ezzel a COPD-ben fennálló fokozott oxidatív stresszt.
5. COPD exacerbációban a köpet MDA koncentrációja tovább emelkedik a stabil állapothoz képest, majd a betegek kórházi kezelés után a marker szintje csökken. Eredményeink alapján a köpet MDA-mérésén keresztül

az oxidatív stressz mértéke jól nyomon követhető (monitorozható) COPD-s betegekben.

6. EBC-ben nem mutatható ki MDA koncentráció-különbség az egészségesek és a stabil állapotú, valamint az akut exacerbációban lévő COPD-s betegek között, melynek hátterében valószínűleg a markernek az EBC-ben észlelt nagyfokú napi variabilitása áll.

6. SAJÁT PUBLIKÁCIÓK LISTÁJA

Az értekezés témájában megjelent eredeti közlemények:

1. **Drozdovszky O**, Barta I, Antus B. (2014) Sputum eicosanoid profiling in exacerbations of chronic obstructive pulmonary disease. *Respiration*, 87: 408-415.
2. Antus B, Harnasi G, **Drozdovszky O**, Barta I. (2014) Monitoring oxidative stress during chronic obstructive pulmonary disease exacerbations using malondialdehyde. *Respirology*, 19: 74-79.

Egyéb – nem az értekezés témájában megjelent - eredeti közlemények:

1. Balassa T, Varró P, Elek S, **Drozdovszky O**, Szemerszky R, Világi I, Bárdos G. (2013) Changes in synaptic efficacy in rat brain slices following extremely low-frequency magnetic field exposure at embryonic and early postnatal age. *Int J Dev Neurosci*, 31:724-730.
2. Köteles F, Szemerszky R, Gubányi M, Körmendi J, Szekrényesi C, Lloyd R, Molnár L, **Drozdovszky O**, Bárdos G. (2013) Idiopathic environmental intolerance attributed to electromagnetic fields (IEI-EMF) and electrosensitivity (ES) - are they connected? *Int J Hyg Environ Health*, 216: 362-370.
3. Páska C, Barta I, **Drozdovszky O**, Antus B. (2014) RNS-izolálás optimalizálása COPD-s betegek köpetéből. *Medicina Thoracalis*, 67: 408-415.
4. Antus B, **Drozdovszky O**, Barta I, Kelemen K. (2015) Comparison of airway and systemic malondialdehyde levels for assessment of oxidative stress in cystic fibrosis. *Lung*, 193: 597-604.